

בעהש"ת

שבע חיים

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר
הגה"ק זצוקללה"ה

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

פרשת ויחי תשפ"ג

גליון ב' אלפים מ"ט

שנה ל"ט • גליון י"ב

יוצא לאור ע"י

מכון הוצאה לאור "שבע חיים"

אגוד חסידי צאנז

רח' רבי עקיבא 8 • קרית צאנז נתניה

טלפון/פקס: 09-8820355

בארה"ב: 201-472-0556

תוכן הענינים

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

בשיעור חומש ורש"י פרשת ויחי תשי"ד

- מדברי האור החיים הקדוש על מחלוקתם של יעקב ויוסף על איזה בן יניח יעקב יד ימינו.
- הסבר הפרשה הסתומה והחתומה על פי עובדא נוראה מהרה"ק משינאווא זי"ע במה שחלק על אביו הקדוש זק"ק מצאנו זי"ע, שהיה כדי להחיותו ולהטיב לו, כי אין מלכות אחת נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא, ואי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד.
- כשידע יוסף כי הגיע הזמן שהוא יקח המלכות, עשה כל טצדקי שבעולם שאביו יעקב לא יסתלק מן העולם.
- זה הענין היה גם אצל משה רבינו, שכאשר הגיע זמנו של יהושע למלוך אמר, מוכן אני שיפסיק יהושע מלקבל מרותי, ולא זו בלבד אלא מוכן אני אף לעמוד ולשמש לפניו.
- וימאן אביו ויאמר ידעתי 'בני' ידעתי, כלומר ידעתי שכל גזירת המיתה עלי הוא משום שאתה 'בני', ואין מלכות נוגעת בחברתה.
- זה גם רמוז בכתוב 'יוסף היה במצרים' שבגלל שנעשה מלך, לכן נפסקה מלכותו של יעקב בבואו למצרים ונסתלק מן העולם.
- השבטים הקדושים נבהלו ורגזו מכך שיוסף נעשה מלך, שכן אם תגדל מלכותו אזי סימן שבה זמנו של אביהם להסתלק מן העולם.
- אך יוסף אמר להם, אני יוסף העוד אבי חי, כלומר אדרבה ואדרבה בגלל שאני יוסף מלך במצרים, ואילו אבי יעקב יושב בארץ כנען, זו העצה שיחיה אבי.
- אמר יוסף לאחיו שראה בחלום 'והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי', כלומר על ידי כך שהוא לא יהיה תחת מרותו של יעקב אלא אדרבה יעקב ישתחוה לו, בזה התקוה היא אשר יתארכו ימיו ושנותיו.
- יעקב אבינו חי בארץ מצרים שבע עשרה שנה ולא מת מיד, משום שישב בארץ גושן, רחוק מעיר הבירה של מצרים שם ישב יוסף.
- יוסף הצדיק עדיין לא מצא מנוח לנפשו בזה שיעקב אביו יישב בגושן, כי אפשר והוא יוסף יהיה מלך כללי ומושל בכיפה על כל המדינות, על כן הוסיף עוד טצדקי, ויאמר יוסף אל אביו לא כן אבי וגו', להראות שאינו מקבל מרותו, וכך יאריך ה' שנותיו בטוב ובנעימים.
- בענין מחלוקתם של יעקב ויוסף, דהנה מנשה היה הממונה והאחראי הכללי על כל בית יוסף, מאידך, אפרים היה איש בעל מוחין עילאין שעסק כל היום רק בתורה.
- חלוקים היו מנשה ואפרים כהאי פלוגתא (ברכות לה, ב), שלרבי ישמעאל יש להנהיג בהן מנהג דרך ארץ, ולרבי שמעון בן יוחי בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים.
- בדברי הרמב"ם שמעלה גדולה היא למי שהוא מתפרנס ממעשה ידיו. ובדברי התוספות שמה שנוהגין עבשיו ללמוד תורה בשכר, אם אין לו במה להתפרנס שרי.
- יעקב סבר כי דרך אפרים היא הנכונה והישרה. אבל יוסף סבר כדרכו של מנשה, להנות רק מיגיע כפו ולא להגיע לעזרה מידי אחרים.
- יעקב אבינו ע"ה מאז שגדל היה עסקו רק בתורה יומם ולילה. מאידך עשו הרשע היה איש יודע ציד איש שדה, שעשה עצמו כאילו הוא הולך בשיטת רבי ישמעאל של הנהג בהן מנהג דרך ארץ.

- יעקב הלך לדרכו כשיטת אפרים, ועל כן אמר 'ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו', היינו שטוב יותר דרכו של אפרים מדרכו של מנשה, כי הוא עוסק בתורה תדיר.
- מנשה היה המליץ, המנהיג ובעל הבית, והעסקן בכל ענין ודבר שבקדושה. מאידך אפרים הלך בדרך ההסתור, והיה ענוותן כהלל.
- ענוותנותו של אפרים היא הנדרשת לשבת, כמו שנאמר 'הבן יקר לי אפרים', ובני ישראל נקראים 'בני אפרים'.
- כשנחלקו בית שמאי ובית הלל קבעו הלכה כבית הלל, מפני שנוחין ועלובין היו.
- מנשה שהיה מנהיג ועסקן ראה לנכון שלא להצטנע, והלך בדרכו של אביו יוסף שבאשר נעשה מושל התחיל לסלסל בשערו.
- על כן אמר 'לא כן אבי כי זה הבכור שים ימינך על ראשו', היינו שכיון שהוא מנשה הבכור וראוי לכהונה, על כן צריך הוא שיהיה בו אחד משמונה בשמינית.
- לא כן היתה דעת יעקב אבינו שאמר, 'ואולם אחיו הקטן', זה שאפרים מקטין עצמו ועניו הוא, לכן הוא יגדל ממנו.
- בענין מה שזכה רבינו הרמ"א שיהיו דבריו מקובלים מחמת גדול ענוותנותו. עובדא בזה מהרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע ששלח שלוחים להתפלל בעת צרה על ציון וקינו הרמ"א.
- עובדא מהגה"ק רבי יוסף באב"ד אב"ד טארניפאל זצוק"ל, שברוב ענוותנותו נמנע בתחילה להביא את ספרו 'מנחת חינוך' לדפוס.
- מעשה נורא מענוותנותו הגדולה של הגה"ק רבי אברהם אביש אב"ד פראנקפורט זצוק"ל.
- אפרים שהיה רגיל לפני יעקב בתלמוד ורב חילו באורייתא, לא הביאו הדבר לגאווה אפילו כלשהי, וזכה למתנת שמים של 'ומלבשתו ענוה' השמורה למי שעוסק בתורה לשמה. אדרבה, דווקא בגלל רוב גדלו היה בעיני עצמו יותר פחות ערך.

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

'שפה יהיה לפיו'

חשיבות 'תענית דיבור' בימי השובבי"ם

- מניעה מדיבור הוא שבירת חומרות הגוף ומקבלים עליו שבר.
- שמירת הדיבור מליץ עלינו ומפריד בין כוחות הטומאה.
- דיבורים בטלים הם הגורם ליפול לעוונות חמורים.
- תענית דיבור ו' שעות לתקן המדה הששית.
- כשמקדש פיו באותיות התורה מקדש כל גופו.
- קדש עצמך אפילו מדיבורי היתר.
- שמירת הדיבור מעורר מליצה גדולה על האדם.
- שמירת הדיבור הוא תיקון וסייג גדול לקדושה.
- שומר פיו ולשונו שומר מצוות המלאכים המשחיתים.
- שמירת הדיבור מעורר המתקת הדינים שנגרמו על ידי החטא.

דברי תורה

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק וצוקללה"ה

בשיעור חומש ורש"י פרישת ויחי תשי"ד

אלה הדברים, לא כן אבי כי זה הבכור, וחזר עוד לומר שים ימינך וגו'. הגה נסתפק יוסף באחד מב' דרכים, הא' הוא שחשב יעקב כי הבנים היו לקוחים ביד יוסף בשעת ברכה, וידוע הדבר כי יקח בימינו הבכור ובשמאלו הצעיר, וכפי זה יהיו לפני יעקב הבכור לשמאלו והצעיר לימינו, ואשר על כן שכל את ידיו כי מנשה הבכור ואותו ישים אביו ביד ימינו. ודרך ב' שבכוונת המכוון שכל את ידיו לשום ימינו על ראש הצעיר, לזה אמר לו בתחילה אם כוונתו היא לחושבו כי לקחם אביהם בידו הבכור לימינו של יוסף, אמר לא כן אבי כמו שאתה חושב כי זה הבכור, ואם אתה יודע כי סדורים הבכור לימינך וגו' אלא שאתה מונע ימינך מהבכור, לזה אמר שים ימינך על ראשו, פירוש למה תמונע הטובה מבעליה, וכבר ידעת מה שגרם דבר זה.

וימאן אביו ויאמר ידעתי וגו'. אומר וימאן, לצד שהיה רוצה לסמוך יד אביו להסיר אותה, וכפל לומר ידעתי בני ידעתי, נתכוון להשיבו לב' דברים שאמר כמו שפירשנו, כנגד מה שאמרת לא כן אבי כי זה הבכור ולא כמו שאני חושב שסדורים בהפך, ידעתי בני, ורמז

וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה. ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן לי אלקים בזה ויאמר קחם נא אלי ואברכם וגו'. ויקח יוסף את שניהם את אפרים בימינו משמאל ישראל ואת מנשה בשמאלו מימין ישראל ויגש אליו. וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה שכל את ידיו כי מנשה הבכור וגו'. וירא יוסף כי ישית אביו יד ימינו על ראש אפרים וידע בעיניו ויתמוך יד אביו להסיר אותה מעל ראש אפרים על ראש מנשה. ויאמר יוסף אל אביו לא כן אבי כי זה הבכור שים ימינך על ראשו. וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקמן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגוים. ויברכם ביום ההוא לאמור כך יברך ישראל לאמר ישימך אלקים כאפרים וכמנשה וישם את אפרים לפני מנשה. (בראשית מח, ח-ב)

בפשמות נחלקו יעקב ויוסף על איזה בן יניח יעקב יד ימינו. כמו שכתב באור החיים הקדוש וז"ל: ויאמר יוסף וגו' לא כן אבי, טעם שהאריך כל

מהורנוסמייפל זי"ע, בעל חיבור למהרה ועמק שאלה, חתנו של זקה"ק מצאנו זי"ע. וכך הוה עובדא: בעת הכרת גיסו, זקה"ק מגארליץ זי"ע, לרבה של רודניק, נסע עמו אביו, זקה"ק מצאנו, לשבות שם לרגל ההכתרה, בשבת קודש פרשת בהר או בחוקותי, שחל אז כמה ימים אחרי פסח שני. (אגב, סיפר לי הדומ"צ דרודניק, הגה"צ רבי לייבוש קליינקאפ זצוק"ל, שזכור היה לו מימי בחרותו אותו המעמד כשבא זקה"ק לרודניק, וכשהיה הקול נשמע שזקה"ק הולך בדרך, היו הבחורים בורחים ומסתתרים מרוב בושה שלא יביט על פניהם, בבחינת מה שנאמר (איוב כט, ח) ראוני נערים ונחבאו).

לקראת אותה שבת שלח אליו זקה"ק מצאנו מכתב, שהיות שלא

ראה אותו ואת בני ביתו כבר זמן רב, והוא אינו חפץ להטריחו לבוא עד צאנו, שהיא בקצה השני של גאליציה, כראי מאד שינצל את ההודמנות לבא אליו לרודניק, שהיתה סמוכה לגבול. כשקרא את המכתב שמח מאד, כי גם הוא השתוקק מאד לחסות בצל חותנו הקדוש, אלא שהיתה לו מניעה כבירה, שכן הממשלה הרוסית הצירה צעדיהם של נכדי הרה"ק בעל התניא זי"ע והשגיחה עליהם ועל כל תנועותיהם, עד שפחדו לצאת מהמדינה, מחשש שיעלילו עליהם. אבל בכל זאת בערה בלבו תשוקה לפגוש את חותנו, עד שהחליט לנסוע בלי פאספארט [דרכונ], בסברו שאם יצליח לעבור את הגבול בצורה כזו, לא תישאר בידם הוכחה על יציאתו מהמדינה.

באומרו בני פירוש ומן הסתם לא תחשיב ימינך לפני ימיני ולא תסדרם אלא הבכור לימיני ולא לימינך, וכנגד מה שהורתני לעשות משפט הבכורה באומרך שים ימינך על ראשו, ידעתי גם זה, ובכלל ידיעה זו נכנסה גם ידיעת המסובב מדבר זה בעשות כן ליוסף, ואמר גם הוא יגדל פירוש לא תחשוב שהוא במדרגה שפלה אלא יגדל ויהיה לעם, ואולם וגו' פירוש לא לצד ברכתי אלא לצד מה שיצא ממנו וזרעו יהיה מלא הגוים, לזה הגם שבזמן זה זה הבכור, לעתיד יהיה הקטן יותר גדול כאומרם ז"ל (תנחומא) שזה יצא ממנו גרעון וזה יצא ממנו יהושע, ומן הסתם שלשלת זו היתה בשורש נשמת השבט מבלי ברכת יעקב ואשר על כן אני מקדימו לבכור. עכל"ק עיי"ש עוד.

*

הנה כל פרשה זו סתומה וחתומה, ורזין דרזין טמונים בה. ואען ואומר בזה על פי הירוע שדו"ז הגה"ק משינאווא זי"ע הנהיג עדה בחיי אביו הקדוש זקה"ק מצאנו זי"ע, וחלק עליו בכמה דברים כשהוא קובע לעצמו מנהגים אחרים, אך כדרכם של צדיקים לא נפגמה בכך אהבתם וחיבתם זה לזה במאומה, ואדרבה סיבת חילוקי הדעות ביניהם היתה כדי להחיות ולהטיב מאב לבן ומבן לאב, ושורשם של דברים בנבחי מרומים.

אודות כך שמעתי מהגה"ק מנאסויד זי"ע, ששמע באריכות את סיפור הדברים דלהלן מפי בעל העובדא, הוא דו"ז הגה"ק רבי מרדכי רב

עומד שם מן הצד ומהרהר על התנהגות גיסו כלפי אביו, הרגיש בכך זקה"ק, ורמז לו לגשת אליו ולחש באזנו: איני יודע איך מגיע אלי בן קדוש כזה [איך ווייס גארנישט ווי עס נעמט זיך צו מיר אזוי א הייליג קינד"]. והוא ענה: אצלי אין זה פלא כלל.

אחר כך בירר אצל הנוכחים מה גרם לויכוח הסוער, וסיפרו לו, שבאותו יום כשהתפללו שחרית ביחד בבית המדרש, לא אמרו תחנון, על פי הוראתו של זקה"ק שאין לומר תחנון בשבעת הימים לאחר פסח שני, כי מבואר בזהר הקדוש (פרשת בהעלותך, ח"ג דף קנז, א; ראה שו"ת דברי יציב, חלק א, אורח חיים, סימן עה, אות ד), בארבעה עשר לירחא תניינא דהא מתמן עד שבעה יומין תרעין פתיחן וכו'. אבל הרה"ק משינאווא מחה על כך ומען כנגדו, שאם אין אומרים תחנון כל שבעת הימים מפסח שני, למה כתב הרמ"א (אורח חיים סימן קלא, ו) שבל"ג בעומר אין נופלים על פניהם, הרי ל"ג בעומר חל בתוך השבוע של פסח שני, אלא מוכח שבשאר ימי שבוע זה נופלים על פניהם, כי אי אפשר לומר שהרמ"א חולק על הוזהר.

תוך כדי הדין ודברים יצא הרה"ק משינאווא מבית המדרש והלך לבית המדרש של העיר שעמד ממול, והנבאי שלו, מוה"ר מתתיהו, מיהר לקבץ לשם את אנשי שלומו (כידוע כבר היו לו חסידים שנהו אחריו), והמשיכו בנפילת אפים ואמירת תחנון עד גמר התפילה. כשנודע הדבר לוקה"ק שלח לקרוא לו, ועל זה נסב הויכוח הסוער ביניהם.

הוא הוציא מחשבתו לפועל, ובדרכו הצטרפו אליו הרבה חסידים שגם נסעו להסתופף בצל זקה"ק. כך נסעו בשירה עד שהגיעו לעיר הסמוכה לגבול. המעבר בנקודת הגבול, שהיה מוקם ליד העיר קרעשוב, היה ידוע כקשה ביותר, בנין הבדיקות הקפדניות שהשומרים ערכו שם, עד שגברו אצלו החששות שלא יתנו לו לעבור. לאחר זמן הרבה לעצמו, שכיון שמלוויים אותו קהל גדול של חסידים, אין זה נאה לעזוב אותם, כי עלול לצאת לעז שנפל ביניהם ריב בגין הלשנה ולשון הרע, ויהיה כזה משום פגיעה בכבוד התורה. לכן החליט לנסוע יחד עם כל הקהל, במחשבה שאם לא יתנו לו לעבור, יראו כולם את הסיבה שבגינה הוא נאלץ לעזוב אותם ולשוב לביתו. קבוצת החסידים התחילה לעבור את הגבול, כשהממונה דורש מכל אחד להראות את רשיון המעבר. כשהגיע תורו, אמר שאין בידו רשיון. שאל אותו הממונה, כמה זמן הוא רוצה להיות ברודניק, והוא השיב שעד יום ראשון. התיר לו הממונה לעבור, באומרו שאם זה רק לכמה ימים הוא יכול לעבור בלי רשיון, ויהי לפלא.

כשהגיע לרודניק בערב שבת קודש נכנס אל אכסניית חמיו, זקה"ק מצאנו, ושם נגלה לפניו מחזה פלאי, בראותו את זקה"ק באמצע ויכוח סוער עם בנו הגדול, דו"ז הרה"ק משינאווא, כשלבסוף גער בו שלא ידרוך יותר על מפתן ביתו. הרה"ק משינאווא, שלא רצה להמרות פי אביו, יצא מן הבית דרך החלון כדי לא לדרוך על סף דלתו. תוך כדי להט הויכוח, כשהוא

השינה ראיתי בחלומי איך אבי הקדוש יושב על כסא קדשו מסובב בהמוני תלמידיו שומעי לקחו, ולפתע עזבו אותו כל האנשים והתחילו לרוץ אלי, כשהם מריעים בקולם ואומרים, יחי אדוננו מורנו ורבנו. אחר כך באה עוד קבוצה גדולה שהכריזה אף היא, יחי אדוננו מורנו ורבנו. הקצתי משנתי ותפעם רוחי בקרבי, כי הבנתי את פתרון החלום, שהגיעו שעתו למלוך ולקבל את ההנהגה, והיות שאין מלכות אחת נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא (שבת ל, א ועוד), מוכרח שהגיע זמנו של אבי הקדוש להסתלק מן העולם ולחזור למקור שורש נשמתו.

נוכח זאת חשכו עיני ומיד קבלתי עלי תענית חלום, וזו היתה הסיבה שלא הופעתי לסעודה כשאבי שלח לקרוא לי. אחר כך חשבתי מה ניתן לעשות בשביל להמתיק הענין ולהאריך ימיו ושנתיו של אבי הקדוש, עד שנמלכתי ברעתי, שכאשר חתנו של הקיסר האוסטרי מולך על מדינת סרביה, אין זה בגדר מלכות אחת שנוגעת בחברתה, כי כל אחד מולך לעצמו במדינתו, החותן באוסטריה וחתנו בסרביה ואין שום סתירה ביניהם (כך אמר בלשון קדשו). ובכן, אף שהגיע שעתו למלוך, אבחר לעצמי דרך חדשה ואחרת מאבי, אחלוק על דעתו בכל ענין ואעשה דברים על דעת עצמי, כך יתברר שאנו שתי ממלכות נפרדות, שאין אחת נוגעת בחברתה וכך יארכו ימי חייו בטוב ובנעימים.

אשר על כן, באותו בוקר כשהתפללתי יחד עם אבי הקדוש שלא אמר

הדברים ששמע הנבירו מאד את פליאתו, שבשביל אמירת תחנון עשה הרה"ק משינאווא רעש כזה ודיבר כך בפני אביו, בפרט שבצאנו כידוע היה הפחד ויראת הכבוד במדה מופלגת. תמיהתו התעצמה יותר, כאשר זקה"ק שישב לסעוד בשולחנו הטהור, צייה שילכו לקרוא לבנו הרה"ק משינאווא לסעודה, אולם השליחים חזרו ואמרו שהוא מסרב להגיע. כל הסיפור נשאר בעיניו כחידה סתומה שלא ידע פתרונה.

שנים רבות לאחר אותו מאורע, לאחר הסתלקות זקה"ק, הזדמן לו להיות בעיר צאנו בתוך שבעה ימים מפסח שני, וגם הרה"ק משינאווא נכח שם, ושניהם התפללו בבית המדרש. השליח ציבור שידע את דעתו של הרה"ק משינאווא התחיל לומר תחנון, אבל הרה"ק משינאווא צעק שחלילה לומר תחנון בעירו של אביו הקדוש שסבר שאין לומר תחנון. כמובן שפליאתו של הגה"ק מהורנוסטייפל גברה מאד, כי זכר היטב את ויכוחו החריף של גיסו עם אביו בענין זה.

הרה"ק משינאווא הבין והרגיש את פשר השתוממותו, ולאחר התפילה ניגש אליו ואמר לו: אני יודע שיש לך עלי הרבה קושיות ותמיהות, לכן אספר לך דברים כהווייתם. כשהגעתי אז לרודניק לשבות בצל אבי הקדוש, הלכתי לאכסניה לנוח מעט מרם אכנס לקודש פנימה לקבל ברכת שלום וגרדמתי מחמת עייפות הדרך. באמצע

בדבר הזה היה אצל משה רבינו ע"ה, שביקש (דברים ג, כה) אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו', ופירש שם באור החיים הקדוש, לפי שהגיע זמנו של יהושע למלוך, ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלוא נימא, לזה אמר אעברה נא, פירוש אעברה כדרך העוברים שלא בדרך שררה וכבוד, עיי"ש. ועל זה (שם כו) ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, ובגמרא (סוטה יג, ב) רב לך, רב יש לך ומנו יהושע, פירש רש"י, הגיע מלכותו של יהושע ואין לך מלכות נוגעת בחברתה.

והענין הוא כנ"ל שמושה רבינו אמר, כי אם הגיע זמנו של יהושע למלוך ואין מלכות נוגעת בחברתה, מוכן אני שיפסיק יהושע מלקבל מרותי, ולא זו בלבד אלא מוכן אני אף לעמוד ולשמש לפניו, כדאיתא במדרש (תנחומא, פרשת ואתחנן, סימן ו) שאמר לו הקב"ה כך מנהגו של עולם, דור דור ודורשיו, דור דור ופרנסיו, דור דור ומנהיגיו, עד עכשיו היה חלקך לשרת, ועכשיו הגיע חלקו של יהושע תלמידך לשרת, אמר לפניו רבונו של עולם אם מפני יהושע אני מת, אלך ואהיה תלמידו, אמר לו אם אתה רוצה לעשות כך לך עשה, עמד משה והשכים לפתחו של יהושע, והיה יהושע יושב ודורש, ועמד משה וכפף קומתו וכו', עיי"ש.

לבקשה זו אף הסכים יהושע שלא יקבל יותר מרות ממושה רבינו, משום שהדבר למוכת משה רבינו היא שיאריך ימיו ושנותיו, וכך גם לא היה

תחנון, ראיתי בזה הזדמנות ראשונה לעשות מעשה הנהגה לעצמי בשונה מאבי הקדוש, ולכן יצאתי משם מיד והלכתי לבית מדרש אחר, כדי שאוכל לעשות כרצוני בלי שמורתו מוטלת עלי. אבל כעת כאשר אבי הקדוש אינו בזה העולם, חלילה לשנות מדעתו באתרא דמר. כל זאת סיפר לו הרה"ק משינאווא, ואז הבין עד היכן עומק הדברים מגיעים.

*

באזרם של אלה הדברים נשכיל מעט להבין פרשתא דא, בראשיתה נאמר (מו, כט-לא) ויקרבו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף וגו', וישתחו ישראל על ראש המטה, וברש"י, וישתחו ישראל, תעלא בעירניה סניד ליה. וסמוך ליה (מה, א) ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חולה ויקח את שני בניו עמו את מנשה ואת אפרים וגו'. היינו שלעת כזאת ידע יוסף כי הגיע הזמן שהוא יקח המלכות, וכיון שאין מלכות אחת נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא, ואי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד (הולין ס, ב), רצה לעשות כל מצדקי שבעולם שאביו יעקב לא יסתלק מן העולם.

על כן באותו זמן כדי להצילו גמר אומר שלא יקבל מרות מיעקב אביו, והוא ינהיג נשיאותו במקום אחר, כנ"ל מהרה"ק משינאווא זי"ע, וזה אשר ויאמר יוסף אל אביו לא בן אבי וגו', להראות שאינו מקבל מרותו, וכך יאריך ה' שנותיו בטוב ובנעימים.

*

אמר לך הדיבור, אמר לו יהושע כשהיה הדיבור נגלה עליך יודע הייתי מה מדבר עמך, אותה שעה צעק משה ואמר מאה מיתות ולא קנאה אחת וכו', כיון שקיבל עליו למות התחיל הקב"ה מפייסו, אמר ליה חייד בעולם הזה הנהגת את בני, אף לעתיד לבוא על ידיך אני מנהיג אותן וכו', עיי"ש (וביפה תואר שם).

ולזה נאמר, ויברכם ביום ההוא לאמור וגו', כי ביום ההוא ידע יעקב שהוא כבר סמוך להסתלקותו ולא יתקיימו פעולותיו של יוסף להאריך ימיו ושנותיו, על כן רק זהו היום האחרון שיכול הוא עדיין לברכם.

*

בדרך זה אפשר לומר גם בדברי הכתוב (שמות א, א-ה) ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו וגו', ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים. וברש"י, ויוסף היה במצרים, והלא הוא ובניו היו בכלל שבעים ומה בא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים, אלא להודיעך צדקתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועומד בצדקו. ע"כ. ולדרכנו ייאמר כי יורמו כאן שבנגלל ויוסף היה במצרים שנעשה מלך, לכן נפסקה מלכותו של יעקב כבואו למצרים ונסתלק מן העולם.

גם אפשר לומר בדרך זה בפרשת ירידת השבטים למצרים והתוודעותו של יוסף אליהם, שנאמר (לעיל מה, א) 'ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא

שייד בו הדין של המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה (עירובין סג, א; ש"ע יור"ד סימן רמב, ד).

*

על פי זה גם יתבאר המשך הכתוב 'וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי', היינו שבאמת גם יעקב הסכים עמו שלא יקבל יותר מרותו, ולא כעס עליו כלל במה שאמר לו, לא כן אבי וגו', בודעו שאך לטובה היא כוונתו בעבורו כנ"ל, אך כיון שראה כי כבר נגזרה גזירה ואין בידו לשנותה, לכן, וימאן אביו ויאמר ידעתי 'בני' ידעתי, כלומר ידעתי שכל גזירת המיתה עלי הוא משום שאתה 'בני', ואין מלכות נוגעת בחברתה.

באותו היום נוכח יעקב אבינו כי כל מצדקי שיעשה יוסף לא יועילו, כי אין הקב"ה מסכים עמו וכבר נגזרה עליו גזירת מיתה. כמו שהיה אצל משה רבינו ע"ה, שנאמר (דברים לא, יד) ויאמר ה' אל משה הן קרבו ימוך למות קרא את יהושע והתניצבו באהל מועד ואצונו וילך משה ויהושע ויתניצבו באהל מועד, ובמדרש (דברים רבה מ, ט) מהו הן, אמר רב סימא היום קובל לפני הקב"ה, אמר רבוננו של עולם איני זו ואיני שוקע ומשה קיים וכו', מה עשה הקב"ה רמו לשמש והיה עומד ומתקשה כנגדו, אמר איני שוקע ומשה קיים בעולם וכו', מיד השכים משה והלך לביתו של יהושע, נתיירא יהושע ואמר משה רבי בוא אצלי, יצאו להלוך, הלך משה לשמאלו של יהושע, נכנסו לאהל מועד ירד עמוד הענן והפסיק ביניהם, משנסתלק עמוד הענן הלך משה אצל יהושע ואמר מה

מבעלי התוספות ובחוקוני, שם פסוק ח). ואכן משום כך פחדו השבטים כי עצה זו של יוסף תלויה בשערה ועצה עמוקה היא, כאותה עצה עמוקה אחרת עליה נאמר (לעיל לו, יד) וישלחו מעמק חברון, ובגמרא (סוטה יא, א) אמר רבי חנינא בר פפא בעצה עמוקה של אותו צדיק שקבור בחברון, דכתיב (לעיל מו, יג) ידוע תדע כי גר יהיה זרעך.

ומה שיעקב אבינו חי בארץ מצרים שבע עשרה שנה ולא מת מיד, משום שישב בארץ גושן, רחוק מעיר הבירה של מצרים שם ישב יוסף (ראה רמב"ן ורבונו בחיי, לעיל מה, י, על הכתוב וישבת בארץ גושן), כך שאין מלכות אחת נוגעת בחברתה, וזו סמיכות המקראות (מו, כו-כז) וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גושן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד, ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה.

ובזה גם יתבאר הכתוב (לעיל מו, כח) 'ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גושנה ויבואו ארצה גושן', וברש"י מהמדרש (תנחומא, פרשת ויגש סימן יא) להורות לפניו לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה. היינו ששלחו יעקב ליהודה לפניו לגושן דייקא לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה, דבר שיוכיח על מלכות נפרדת לו, והיא אשר תעמוד לו שיוכל להתקיים, אבל אלמלי ישב יחד עם יוסף לא היה יכול שיהיה לו כזה בית תלמוד שמשם תצא הוראה. ודייקא את יהודה שלח יעקב, כי הוא יהודה היה כל העת המוציא ומביא הדברים בין יעקב ליוסף, כמוזכר בפרשה, ועסק כל העת בענין זה שלא יתערבו שתי

יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, היינו שנבהלו ורגזו מכך שיוסף נעשה מלך, שכן אם תגדל מלכותו אזי סימן שבא זמנו של אביהם להסתלק מן העולם כי אין מלכות נוגעת בחברתה, ובקשו להאריך ימיו ושנותיו.

אך יוסף אמר להם, אני יוסף העוד אבי חי, כלומר אדרבה ואדרבה בגלל שאני יוסף מלך במצרים, ואילו אבי יעקב יושב בארץ כנען, זו העצה שיחיה אבי, וכדברי הרה"ק משינאווא הנ"ל, כיון שאנו שתי ממלכות נפרדות וכל אחד מולך לעצמו במדינתו אזי אין זה בגדר מלכות אחת שנוגעת בחברתה. וזה שאמר להם (שם ד) 'אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי מצרימה', ודייקא כאן במצרים אני מלך, ורק מחמת כן יכול אבינו יעקב להמשיך ולחיות במקומו, אבל אם לא יהיה כך, אזי ח"ו תתעורר נפשי בשאלתי, העוד אבי חי.

ובזה גם יתפרש מה שאמר יוסף לאחיו (לעיל לו, ט) 'הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי', כלומר על ידי כך שהוא יוסף לא יהיה תחת מרותו של יעקב אלא אדרבה יעקב ישתחוה לו, בזה התקוה היא אשר יתארכו ימיו ושנותיו כי לא יהיה זה בגדר מלכות אחת שנוגעת בחברתה.

ברם באמת עצה זו לא עלתה יפה רבות בשנים, כי על יעקב אבינו נגזר שישתלק מן העולם בן קמ"ז שנים, פחות ל"ג שנים מאביו יצחק, משום שאמר לפרעה (לעיל מו, ט) מעט ורעים היו ימי שני חיי וגו' (מדרש, מובא בדעת זקנים

נראה לומר בענין מחלוקתם של יעקב ויוסף, דהנה מנשה היה הממונה והאחראי הכללי על כל בית יוסף, בכתוב (לעיל מב, כג) והם לא ידעו כי שומע יוסף כי המליץ בינותם, ואמרו חז"ל (בראשית רבה צא, ה; וכו"ה ברש"י ובתרגום יונתן) המליץ זה מנשה. הוא היה הואג לכל דבר שנצרך כאיש עסקן, כמו שמסופר על הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע, שבצעירותו מרם התגלותו היה מסוכב בבית אביו הרה"ק רבי ישכר בעריש מזידיטשוב זי"ע, לדאוג לכל צרכי הבאים אל הבית, ובכל ענין שלא היה איש שיעשה המלאכה היה הוא ממלא מקומו.

מאידך, אפרים היה איש בעל מוחין עילאין שעסק כל היום רק בתורה, כדרשת חז"ל על הכתוב בפרשתן (מח, א) ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חולה וגו', שאפרים הוא זה שאמר לו שהיה רגיל לפני יעקב בתלמוד (רש"י, ומקורו במדרש תנחומא בפרשתן סימן ו). ובסוד הדברים ההבדל ביניהם הוא כהבדלי בחינות המוחין שבין תפילין של יד לתפילין של ראש, הידוע ליודעי ח"ן, וכעין הבדלי הבחינות בין יעקב ליוסף, כפי שכתב בחתם סופר מהווה הקדוש (עיין תורת משה לחת"ס בפרשתן פסוק כט; שם שמות יו, יא ד"ה אבל זה) שיעקב היה מרא דירכין ויוסף מרא דירין, ואכמ"ל.

ואפשר לומר שחלוקים היו מנשה ואפרים כהאי פלוגתא דתנו רבנן (ברכות לה, ב), ואספת דגנך (דברים יא, יד) מה תלמוד לומר, לפי שנאמר (יהושע

המלכויות של יעקב ושל יוסף זה בזה ממעם הנ"ל.

עם כל זאת, יוסף עליו נאמר (משלי י, כה) וצדיק יסוד עולם, כדאיתא בווהר הקדוש (ח"ג שב, א), עדיין לא מצא מנוח לנפשו בזה שיעקב אביו יישב בגושן, כי אפשר והוא יוסף יהיה מלך כללי ומושל בכיפה על כל המדינות, כמו שלמה המלך שהיה תחילה מלך על כל העולם (ראה קהלת א, יב וברש"י שם; ועיין סנהדרין כ, ב), ואם כן אין די בזה שיישב יעקב בגושן כי אין מלכות אחת נוגעת בחברתה, על כן כאמור הוסיף עוד מצדקי, ויאמר יוסף אל אביו לא כן אבי וגו', להראות שאינו מקבל מרותו, וכך יאריך ה' שנותיו בטוב ובנעימים.

עוד הרבה יש להאריך בזה, אך אלה הדברים פותחים לנו פתח קמץ להשכיל ברזי הפרשה הזאת הסתומה והחתומה.

***

וירא יוסף כי ישית אביו יד ימינו על ראש אפרים וירע בעיניו ויתמוך יד אביו להסיר אותה מעל ראש אפרים על ראש מנשה. ויאמר יוסף אל אביו לא כן אבי כי זה הבכור שים ימינך על ראשו. וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקמץ יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגוים. ויברכם ביום ההוא לאמור כך יברך ישראל לאמר ישימך אלקים כאפרים וכמנשה וישם את אפרים לפני מנשה.

ממעשה ידיו, ומדת חסידים הראשונים היא, ובוה זוכה לכל כבוד וטובה שבעולם הזה ולעולם הבא, שנאמר (תהלים קכח, ב) 'יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא שכולו טוב, עכ"ל עיי"ש.

עוד כתב הרמב"ם (הלכות מתנות עניים י, ח), לעולם ירחוק אדם עצמו ויתגלגל בצער ואל יצטרך לבריות ואל ישליך עצמו על הצבור, וכן צוו חכמים ואמרו עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, ואפילו היה חכם ומכובד והעני יעסוק באומנות ואפילו באומנות מנוולת ולא יצטרך לבריות, מוטב לפשוט עור בהמות נבלות ולא יאמר לעם חכם גדול אני כהן אני פרנסוני, ובכך צוו חכמים, גדולי החכמים היו מהם חוטבי עצים ונושאי הקורות ושואבי מים לגנות ועושי הברזל והפחמים, ולא שאלו מן הצבור ולא קיבלו מהם כשנתנו להם. עכ"ל. עוד כתב הרמב"ם (הלכות זביח ומתנה יב, ז), הצדיקים הנמורים ואנשי מעשה לא יקבלו מתנה מאדם, אלא בוטחים בה' ברוך שמו, לא בנדיבים, והרי נאמר (משלי טו, כו) 'ושונא מתנות יחיה, עכ"ל.

אך התוספות במסכת בכורות (כט, א ד"ה מה) על הגמרא מה אני בחנם אף אתם בחנם, עיי"ש, כתבו וז"ל, ומה שנהגין עכשיו ללמוד תורה בשכר, אם אין לו כמה להתפרנס שרי וכו' עיי"ש. והרבה האריכו בחילוקי הדעות בזה (עיי' בכסף משנה על הרמב"ם הג"ל בהלכות תלמוד תורה ג, י; ב"ח, ב", רמ"א וש"ך במור וש"ע יור"ד סימן רמו; שו"ת התשב"ץ ח"א סימן קמב-קמח; שו"ת חתם סופר חו"מ סימן קסד; ועוד), ואכמ"ל.

א, ה) לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך, יכול דברים ככתבך, תלמוד לומר ואספת דגנך, הנהג בהן מנהג דרך ארץ, דברי רבי ישמעאל. רבי שמעון בן יוחי אומר, אפשר אדם חורש בשעת חרישה זוורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דרישה זוורה בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה, אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר (ישעיהו סא, ה) ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו', ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי עצמן, שנאמר ואספת דגנך, ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידך, שנאמר (דברים כח, מה) ועבדת את אויבך וגו'. אמר אביי, הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן, כרבי שמעון בן יוחי ולא עלתה בידן. ע"כ.

שימתנו של רבי ישמעאל שאמר הנהג בהן מנהג דרך ארץ, היתה כמו שמצינו על רבי פנחס בן יאיר (חולין ז, ב) שאמרו עליו מימיו לא בצע על פרוסה שאינה שלו ומיום שעמד על דעתו לא נהנה מסעודת אביו. כן היה דרכו של מנשה שלא לקח מאביו כלום ולא נהנה ממנו אפילו בשוה פרוטה בחינם, אלא היה המליץ והמררויח כספו בעצמו.

ובן כתב הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה ג, י-יא), כל המשים על לבו שיעסוק בתורה ולא יעשה מלאכה ויתפרנס מן הצדקה, הרי זה חלל את השם ובוה את התורה וכבה מאור הדת וגרם רעה לעצמו ונמל חייו מן העולם הבא וכו'. מעלה גדולה היא למי שהוא מתפרנס

לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

על כן לא פסל לגמרי את דרכו של מנשה, שנקט כשיטת רבי ישמעאל, וכדאמרו בגמרא (ברכות ה, א) גדול הנהגה מוגיע כפו וכו', כתיב וגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. הוא מנשה עסק בתורה וגם יחד שלח ידו במלאכה, כמו ששנינו (אבות ב, ב) רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר, יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משכחת עון, וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון.

מאידך, יוסף גם מלכתחילה סבר כדרכו של מנשה, וראיה לדבר שנאמר (לעיל לו, ב) היה רועה את אחיו בצאן, על אף שעליו נאמר (שם ג) כי בן זקונים הוא לו, ובתרגום, בר חכים הוא ליה, ואמרו חז"ל (רש"י שם, מהמדרש בראשית רבה פד, ח) כל מה שלמד משם ועבר מסר לו. היינו כי רצה יוסף להנות רק מוגיע כפו ולא להגיע לעזרה מודי אחרים.

ולזה כאשר יירא יוסף כי ישית אביו יד ימינו על ראש אפרים, להורות כי דרך אפרים היא הנכונה והישרה, אז יירע בעיניו ויתמוך יד אביו להסיר אותה מעל ראש אפרים על ראש מנשה, כי הוא יוסף סבור היה שדרכו של מנשה היא העדיפה כנ"ל.

*

יעקב אבינו ע"ה מאז שגדל היה עסקו רק בתורה יומם ולילה, כמו

ועל כל פנים, מנשה הלך לשיטתו כדברי רבי ישמעאל וכרמב"ם הנ"ל, שלא להנות מאחרים, ולא להיות נעזר כמו כהן הנהגה ממתנות כהונה או כמו להבדיל רופא שנותנים לו שכר על פעולתו.

אבל אפרים היתה שיטתו שונה, כדברי רבי שמעון בן יוחאי שבזמן שישאל עושיין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים, ועל כן כל מעייניו היו רק בעסק התורה, וסבר כי לא כל אדם זוכה לשתי שולחנות (עיין ברכות ה, ב ובתוס' שם ד"ה לא כל אדם), לזה היה רגיל לפני יעקב בתלמוד, ואכל ממה שיעקב נתן לו, כמו שזבולון פירנס ליששכר, ככתוב (דברים לג, יח) שמח זבולון בצאתך ויששכר באהלך, וברש"י שם (מהמדרש) שעשו שותפות, זבולון לחוף ימים ישכון ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתכר, ונותן לתוך פיו של יששכר והם יושבים ועוסקים בתורה.

*

בהאי פלוגתא נחלקו יעקב ויוסף, שאף שיעקב ראה את דרכו של אפרים שהיא הנכונה והישרה, וכשיטת רבי שמעון בן יוחאי, אך מאידך גיסא גם ידע כי כדברי אביו הנ"ל, הרבה עשו כרכי שמעון בן יוחאי ולא עלתה בידן. הוי אומר כי לא כל אחד הוא במדרגה כזו, ואם אכן היתה עולה בידם אשריהם ואשרי חלקם, כדשנינו (אבות ו, ד) כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן אשריך וטוב

ליעקב שיבוא ויקח הברכות במרמה, למען יוכל להמשיך ולעסוק בתורה כל חייו.

ואכן הוא יעקב הלך לדרכו תמיד כשיטת אפרים, שאין להנהיג מנהג דרך ארץ ולעסוק בפרנסה, לא כדברי הרמב"ם הנ"ל אלא כהתוספות בבכורות הנ"ל, ועל כן בבואו לברך את מנשה ואפרים אז ביקש להשית יד ימינו על ראש אפרים דייקא, ואמר ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו, היינו שטוב יותר דרכו של אפרים מדרכו של מנשה, כי הוא עוסק בתורה תדיר, וכדברי רבי שמעון בן יוחאי שבזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים.

* * *

ויאמר יוסף אל אביו לא כן אבי כי זה הכבוד שים ימינך על ראשו. וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגוים. ויברכם ביום ההוא לאמור כך יברך ישראל לאמר ישימך אלקים כאפרים וכמנשה וישם את אפרים לפני מנשה.

יש לדקדק, שלכאורה די היה באומרו 'גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל', ומה הוסיף לאמור 'ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו'.

ונראה לומר, דהנה אמר הכתוב (לעיל מא, נא-נב) ויקרא יוסף את

שהעידה תורה (לעיל כה, כו) ויעקב איש תם וישוב אהלים. מאידך עשו הרשע היה איש יודע ציד איש שדה, ופירש רש"י, יודע ציד לצוד ולרמות את אביו בפיו וכו', כלומר עשה עצמו כאילו הוא הולך בשיטת רבי ישמעאל של הנהג בהן מנהג דרך ארץ. הוא עשו מען ואמר, ראו נא את יעקב שיושב כל היום באהלה של תורה, ורק סמוך הוא על שולחן אביו הזקן שהיה סגי נהור לאכול מפתו ומלחמו, ואילו אני נהנה מיגיע כפי.

על כן (שם כה) 'ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו', וברש"י שם, ומדרשו בפיו של עשו שהיה צד אותו ומרמהו בדבריו, ע"כ, היינו את הדברים שהיו בפיו של עשו כאילו גדולה מעלתו שהוא נהנה מיגיע כפו. אבל 'ורבקה אהבת את יעקב' משום שידעה כי אך שקר ענה עשו בפיו, ולא היה ולא נברא ניצוץ של אמת בדבריו אשר כאילו לשם שמים הוא מתכוון.

מהאי טעמא רצה יצחק לברך את עשו, כי סבר שעשו הוא איש משא ומתן בסחורה ויש להאציל עליו ברכה שיצליח, אבל יעקב הוא רק מקבל, אינו שולח ידו במסחר ורק אוכל ממה שנותנים לו, לכן אם יצליח עשו במסחריו הוא בודאי יפרנס את יעקב ויהיה לו מזון ומחיה, וגם הוא יעקב יכול להתפרנס ממה שיהיה רבי ויבואו לפניו עם קוויטלעך ופדיונות (עיין דברי חיים עה"ת, פרשת וישלח, ד"ה בפסוק לא יעקב יאמר עוד שמך; שפע חיים לימי הסליחות, דרוש כא). כל זאת ראתה רבקה, וכיון שידעה כי אין כל צדקות בדרכיו של עשו, על כן יעצה

ואבן ענוותנותו של אפרים היא הדרשת לשבח, כמו שנאמר (ירמיה לא, יט) הבן יקור לי אפרים, ובני ישראל נקראים בני אפרים (תהלים עח, ט). כמו שאמרו חז"ל (שבת ל, ב) לעולם יהא אדם ענוותן כהלל, וכן (שם לא, א) ענוותנותו של הלל קרבנו תחת כנפי השכינה, ומשום כך כשנחלקו בית שמאי ובית הלל קבעו הלכה כבית הלל (עירובין יג, ב ועוד), ובגמרא (שם) אמר רבי אבא אמר שמואל, שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו, יצאה בת קול ואמרה, אלו ואלו דברי אלקים חיים הן, והלכה כבית הלל. וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלקים חיים מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן, מפני שנוחין ועלובין היו, ושונין דבריהן ודברי בית שמאי. ע"כ.

מאידך, מנשה שהיה מנהיג ועסקן ראה לנכון שלא להצטנע, כמו שאמר רבינו הקדוש לבנו רבן גמליאל (כתובות קג, ב) בני נהוג נשיאותך ברמים, זרוק מרה בתלמידים, וכדמצינו (סנהדרין ה, א) שאמר הקב"ה למשה שיאמר ליהושע, טול מקל והך על קדקדם. משום כך בהנהגתו קיים מה שאמרו חז"ל (מוטה ה, א) תלמיד חכם צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית, פירש רש"י, כלומר צריך שיהיה בו מעט גאווה שלא יהו קלי הראש מסתוללין בו ויהא דבריו מתקבלין עליהן בעל כרחם.

מנשה הלך בדרכו של אביו יוסף, שכאשר נעשה מושל התחיל לסלסל בשערו (רש"י לעיל למ, ו, מהדרש

שם הככור מנשה כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי, ואת שם השני קרא אפרים כי הפרני אלקים בארץ עניי. וההבדל בתהלוכותיהם של אלו שני הבנים הצדיקים מנשה ואפרים, שמנשה כאמור לעיל היה המליץ, המנהיג ובעל הבית, והעסקן בכל ענין ודבר שבקדושה. מאידך אפרים הלך בדרך ההסתר, והיה ענוותן כהלל (ראה שבת לא, א ועוד).

זה היה כבית שמאי, וזה היה כבית הלל. ועל דרכו זו של אפרים ירמוז שמו 'כי הפרני אלקים בארץ עניי', הרומז על בחינת ענוה וקמנות (וכ"כ באמרי נועם בפרשתן, ד"ה והנה אפרים). הוא היה מקור הענוה אשר קיים בכל עת ובכל שעה את דבר הכתוב (מכה ו, ח) והצנע לכת עם אלקיך.

על פי זה נראה לבאר כמה שפירש רש"י בכתוב (לעיל מה, א) ויאמר ליוסף הנה אביך חולה וגו', 'ויאמר ליוסף, אחד מן המגידים, והרי זה מקרא קצר. ויש אומרים אפרים היה רגיל לפני יעקב בתלמוד, וכשחלה יעקב בארץ גושן, הלך אפרים אצל אביו למצרים והגיד לו'. הנה יש לומר אשר שתי דעות הללו אמת הן ושתיהן על אפרים נאמרו, כי אפרים שהיה רגיל לפני יעקב בתלמוד בא לפני יוסף אביו כשכולו אחוז בושה, מפני שברוב ענוותנותו אמר שהנה עתה יכיר כי אבי שלא למדתי כהוגן כל הזמן אצל זקני יעקב, והייתי בעיניו כמתעתע. גם ברוב ענוותנותו רצה אפרים להישאר בהסתר כמו 'אחד מן המגידים', שאף אחד לא יידע ממנו.

ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל, ואולם אחיו 'הקמין', כלומר זה שאפרים מקמין עצמו ועניו הוא, כמו שנאמר בדוד המלך ע"ה (שמואל א' יז, יד) ודוד הוא הקמין, שהקמין עצמו (עיין מגילה יא, א; חולין ס, ב), לכן הוא יגדל ממנו.

ועל כן, ויברכם ביום ההוא לאמור כך יברך ישראל לאמר וישימך אלקים כאפרים וכמנשה וישם את אפרים לפני מנשה. זאת משום שענוותנותו היא היא הראשונה במעלה, וכאמור שלכן הלכה כבית הלל מפני שנוחין ועלובין היו.

*

באורם של דברים אלו נהיה כמצוין מן החרכים להשכיל כמה שעיינו הרואות, כי הגם שרחוקים אנו מלהשיג את גודל גאונותו וקדושתו של רבינו המהרש"ל נבנהי מרומים, שהאיר לכל ישראל באור תורתו, אף על פי כן אנו נוכחים כי חיבוריו הקדושים של בן דורו רבינו הרמ"א נתקבלו יותר ויצא טבעם בכל העולם, כשכל בני ישראל וצאים ביד רמ"א. ולך נא וראה מה שכתב זקרה"ק זי"ע בשו"ת דברי חיים (אבן העזר ח"ב סימן קא) וזל"ק, והנה הגם שמכמה תשובת האחרונים נראה שהם נוטים לדעת רש"ל ז"ל וכו', מכל מקום אין לנו אלא דברי משה הוא הרמ"א ז"ל, כי כן קבלנו במדינתנו לפסוק כוותיה וכו', עיי"ש.

ואפשר שכמו שכנ"ל קבעו הלכה כבית הלל מפני שנוחין ועלובין היו, כך מחמת גודל ענוותנותו זכה רבינו הרמ"א שיהיו דבריו מקובלים.

בראשית רבה פו, ג), והיה מקפיד לשמור היטב על כתונת הפסים שעשה לו אביו למען יהא מראהו הנון, כדאמרו חז"ל (שבת קיד, א) כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה, שנאמר (משלי ח, לו) כל משנאי אהבו מות, אל תקרי משנאי אלא משנאי (וע"ע בשפע חיים, חידושים ופלפולים לירח האיתנים, עמ' שכנ ועמ' תז).

וכבר בדברי חלומותיו של יוסף (לעיל לו, ו-ט) והנה תסובינה אלומותיכם ותשתחווין לאלומתי, והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי, רמזו בחינת ההתנשאות שתבוא ליוסף. לכן השבטים הקדושים לא יכלו שאת זאת, ויאמרו לו אחיו המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו וגו' (שם ח), ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות הלזה בא (שם יט), כי ההתנשאות והגאווה שורש כל מרעין בישין, כדאמרו חז"ל (סוטה ד, ב) כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד עבודת כוכבים, כתיב הכא (משלי מז, ה) תועבת ה' כל גבה לב, וכתיב התם (דברים ג, כו) לא תביא תועבה אל ביתך. אשר על כן אפילו אחד משמונה בשמינית אסור שיהיה לו.

*

על פי זה יתבאר מה שאמר יוסף אל אביו, לא כן אבי כי זה הבכור שים ימינך על ראשו, היינו שאמר שכיון שהוא מנשה הבכור וראוי לכהונה, על כן צריך הוא שיהיה בו אחד משמונה בשמינית.

אבל לא כן היתה דעת יעקב אבינו, וימאן אביו ויאמר ידעתי בני

ממילא כבר יעיינו וילמדו גם את דבריו. כל זאת כי הוא הרמ"א בשלעצמו לא הכיר כלל בעוצם גדולותו.

בן מסופר על הגה"ק רבי יוסף באב"ד אב"ד טארניפאל זצוק"ל, שאחרי שסיים לכתוב את חיבורו הנודע "מנחת חינוך" נמנע בתחילה להביאו לדפוס ולפרסם דבריו ברבים, כי בצדקותו וענוותנותו הגדולה חשש שכל הרואה דבריו יצחק לו, עד שנמלך בדעתו להשאיר כמה דפים מספרו בבית המדרש, לראות האם יהיה איזה אנשים שימצאו הדברים חן בעיניהם או שמא יקלו ראשם בהם, וכמובן שמיד בראות הלומדים את הדברים נפקחו עיניהם בראותם את האור כי טוב וישו עליהם כמוצא שלל רב, או אז נחה דעתו של בעל המנחת חינוך. אך עדיין התיירא בנפשו להביא את דבריו לדפוס, עד שבאו כתביו לידי גיסו, זקה"ק מצאנו ז"ע, שמיד כאשר ראה אותם שיבח אותם ואמר בחיבת הקודש שהם מפרי רוחו של "מיינן יוסל'ה", ועודדו להעלותם לדפוס. כה גדולה היתה ענוותנותו, ורק בכח ענוה זאת זכה שיתקבל ספרו בכל תפוצות ישראל.

*

עוד עד היכן מנעת ענוותנותם הגדולה של הצדיקים, נוכל ללמד מהמסופר על הגה"ק רבי אברהם אביש אב"ד פראנקפורט זצוק"ל, שהיה קדוש עליון בדורו של תלמידי הבעש"ט הקדושים ונודע בעוצם גאונותו וחרירותו, כפי שאפשר לראות גם בספרו 'ברכת אברהם'. אך הוא לעצמו היה

מסופר שפעם אחת היתה עת צרה ונגזרה גזירה קשה על ישראל, ושלח הרה"ק רבי שלום מבעלזא ז"ע שני שלוחים שילכו להתפלל על ציון וקיננו הרמ"א ויספרו לו אודות הגזירה, כשהוא מצווה אותם שיגידו לו שהרב מבעלזא מבקשו מאד להתייצב לפני כסא הכבוד ולבטל את רוע הגזירה. כן ציוה אותם לומר, שבהיות שידוע לו גודל ענוותנותו של הרמ"א, אשר עד עתה גם בהיותו בעולם העליון עדיין אינו מכיר את מעלתו, ויהיה סבור שאינו כדאי לעמוד ולהתפלל לפני כסא הכבוד עבור כלל ישראל, על כן יאמרו לו בשמו, שיידע שהוא הניח אחריו את הגהות הרמ"א על השולחן ערוך וכל בית ישראל נשען עליו ופוסקים הלכה כמותו, ואלמלא הרמ"א לא היתה הלכה ברורה לדעת מה יעשה ישראל, לכן ילך בכוחו זה לפני כסא הכבוד לעורר רחמים על בני ישראל ולהעביר את רוע הגזירה. הלכו השלוחים הללו לצינן הרמ"א ואמרו את כל הדברים האלה, ואכן אחר ימים מספר התבטלה הגזירה.

והדברים מבהילים על הרעיון, שאחרי קרוב לשלש מאות שנה שכבר היה רבינו הרמ"א בעולם האמת וישב בנגן עדן העליון, עדיין נותר בענוותנותו הגדולה ולא ידע רום מעלתו. כמו שהתנהג בחיים חיותו, שכרוב ענוותנותו לא חיבר ספר הלכה משלו, אלא רק הוסיף הגהות על חיבורו של בעל הבית יוסף מחבר השולחן ערוך, שהיה בן דורו, באמרו בשפלות רוחו שכאשר יעינו וילמדו את דברי המחבר

שהיה עשוי מכסף ועמד סמוך לדלת הבית. הרהר העשיר לעצמו, בוודאי אותו עני שהיה כאן שלח ידו במטה הכסף היקר, כיון שלא נענית לבקשתו לתת לו מתת יד גדולה. מיד יצא העשיר והחל לדרוף אחרי רבי אביש, וכשהשיג אותו תבע ממנו במפניע: השב לי את המקל אשר נגבת מעמי. אולם רבי אביש הכחיש מכל וכל את אשמו, באמרו אליו: חלילה לי מעשות כדבר הזה לגעת בממון שאינו שלי, והנח לנפשי כי לא ידעתי מי עשה לך את הדבר הזה. אולם העשיר מצדו לא שעה לדבריו ונער בו שוב כי גנב הוא ועליו להשיב את מקלו, ורבי אביש לעומתו מתחנן על נפשו שהוא לא גנב את המקל. בתוך כך בערה בו חמתו של אותו עשיר - שכפי הנראה ממעשה זה לא היה אדם הגון - והפליא ברבי אביש מכות גדולות שעה ארוכה, עד שהתייאש ממנו וחזר לביתו בחרי אף, ואילו רבי אביש המשך בדרכו בלי לספר את כל המעשה לאיש.

וידהי ביום שבת קודש, שמע העשיר האורח על הדרשה המפורסמת של המרא דאתרא בבית הכנסת הגדול בעיר, אשר אלפי אנשים באים שמה ועומדים צפופים לקבל תורה מפיו, וכיון שלא היה עם הארץ גמור הלך גם הוא לשמוע את הדרשה. אולם משנכנס לבית הכנסת חשבו עיניו בראותו כי העומד ודורש הוא אותו אדם שהכה וביזה ברחובה של עיר לחינם, ומרוב עגמת נפש וחלישות הדעת נפל העשיר מתעלף. האנשים שעמדו שם חשבו שמא התעלף מרוב הדוחק ועל כן פתחו סביבו מקום לרווחה ועוררו אותו

נוהג בענוה יתירה ומופלגת, לבוש בבגדים פשוטים, בלי שום גינוני כבוד ורכנות, עד שכלפי חוץ לא ניכר עליו כלל כי הוא יושב על כס הרבנות בעיר גדולה לאלקים כפראנקפורט.

בימים ההם היה מתקיים בעיר פראנקפורט אחת לתקופה 'יריד' גדול, אליו נקבצו וכאו אלפי סוחרים מכל קצווי המדינה, וכן היו מזדמנים לשם הרבה מגדולי ישראל, ובימי היריד היה נהוג שהמרא דאתרא דורש ביום שבת קודש בבית הכנסת הגדול בעיר, ואלפי האורחים וביניהם גדולי תורה מופלגים היו מתקבצים אז לשמוע לקח מפיו של הגה"ק רבי אביש אב"ד פראנקפורט.

דרבנו של רבי אביש היתה לסבב בימים אלו בין בתי האכסניה של הסוחרים האורחים לבקש את תרומת ידם לצרכי צדקה שהתעסק בהם. פעם אחת כשנקש על דלת אכסנייתו של עשיר אחד ובקש ממנו את תרומת ידו, לא הכיר ולא ידע העשיר מי הוא העומד נכחו וכסבור היה שהוא קבצן כשאר כל מקבצי הנדבות, מאחר שהיה לבוש בבגדים פשוטים וקרועים וגם הלך לבדו בלי גבאי, על כן נתן לו רק כמה פרוטות. הפציר בו רבי אביש שיתן יותר, אולם הלה קפץ את ידו וחירף אותו בדברי בוז על שאינו מסתפק במה שנותנים לו, כשהוא דוחק בו שיעזוב מיד את ביתו. רבי אביש לא שת לבו לבזיונות שספג ויפן ויצא מעמו אל רחוב העיר להמשיך במלאכת הקודש.

לאחר שיצא רבי אביש מביתו הבחין העשיר כי נעלם לו מקלו היקר

בחרירות נפלאה באוזני אלפי שומעים ששתו בצמא את דבריו, עדיין נשאר ברוח נמוכה וברור היה אצלו שעוד חושדים אותו כנגב. ענוה כזו אי אפשר להבין ולהשיג בדרך הטבע ובשכל האנושי, ובהכרח לומר שזאת היא מתנת אלקים מיוחדת שמתקיים בו מה ששנו חכמים (אבות ג, א) במי שעוסק בתורה לשמה 'ומלכשתו ענוה'.

*

לְעֵינֵינוּ יִאמֶר, כי אפרים שהיה רגיל לפני יעקב בתלמוד רוב חילו באורייתא, לא הביאו הדבר לגאווה אפילו כלשהי, וזכה למתנת שמים של 'מלבשתו ענוה' השמורה למי שעוסק בתורה לשמה. אדרבה, דווקא בגלל רוב גדלו היה בעיני עצמו יותר פחות ערך.

זוה שאמר יעקב ליוסף, ואולם אחיו חקמן יגדל ממנו, כלומר זה שקמן הוא בעיניו ברוב ענוותנותו, היא גדלותו, וברוב גדלותו הוא בא תדיר לבחינה יתירה של קטנות וענוה, ובכך הוא מוסיף והולך יותר בדרכי התורה והקדושה.

ומשום כך כי זו היא דרכו של אפרים, ששמו מעיד עליו 'כי הפרני אלקים בארץ עניי', וכנ"ל שרומזו על בחינת ענוה וקטנות, לכן וישם את אפרים לפני מנשה, ומכאן כאמור נלמד למה הלכה כבית הלל בגין ענוותנותם.

מעלפוננו, אך מיד כשהרים ראשו וראה את דמותו של רבי אביש התעלף שוב ושוב, יען כי יסרוהו כליותיו על המעשה אשר עשה והניצוץ היהודי שבקרב לא נתן לו להשיב נפשו, עד שהוציאוהו מבית המדרש, שם שאלוהו לסוכת ההתעלפות, והתוודה את חטאתו אשר חטא בקול בוכים כשהוא מטיח ראשו בכותל, שהכה את הרב וחשדו בגניבה, בשעה שהדבר ברור שבוודאי לא יגע הרב בממון שאינו שלו, ועתה גדול עווננו מנשוא. נכמרו רחמי העומדים שם וניחמו אותו, שהרב שלנו הוא בעל מידות תרומיות ונוח לרצות, ובוודאי אם ילך אליו בסיום הדרשה לבקש את סליחתו ימחל לו כלב שלם.

קיבל הלה את עצתם והמתין לסיום הדרשה, ואכן כאשר רבי אביש גמר את דבריו נדחקו אלפי השומעים סביבו, מי לאמירת יישר כח ומי לפלפל בדבריו, וכל בית המדרש היה כמרקחה. בתוך כל ההמון ניגש בכושט פנים גם אותו עשיר לבקש סליחה ומחילה וכפרה, אולם מיד כשהבחין רבי אביש בדמותו של אותו עשיר מתקרב אליו סבר ברוב ענוותנותו שהוא עדיין הושדו שגנב את מקלו ורוצה לתובעו שוב, מיד פנה אליו רבי אביש בבהלה ואמר לו: האמן לי, מבטיח אני לך במקום קדוש זה נוכח ארון הקודש שלא ראיתי את המקל שלך ולא גנבתי אותו...

בינו נא זאת עד היכן הגיעה ענוותנותו הגדולה, שגם אחרי שדרוש דרש

דברי תורה

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

'שפה יהיה לפי'

חשיבות 'תענית דיבור' בימי השוכבי"ם

שמירת הדיבור מליץ עלינו
ומפריד בין כוחות הטומאה

מניעה מדיבור – שבירת
חומרות הגוף

מי שרוצה באמת לתקן נפשו יקבל על עצמו לעשות תענית דיבור בימי השוכבי"ם, וכל המרבה הרי זה משובח, ובשעות אלו ישתדל לעסוק בתורה, כדמרנלא בפומיה של כ"ק אדמו"ר (שליט"א) [זי"ע] דרך ככה לימוד גמרא ותוספות יכולים להתגבר על היצר הרע, ואין לנו שיוור רק התורה הזאת. וככל שיראה שמקשה עליו היצר הרע לעשות תענית דיבור, ילמד מזה על חשיבות הדבר, ושהו מעצת היצר כדי לבטלו מלימוד התורה שזהו עיקר שבועיקרים. ועל ידי התענית דיבור בכוונה אמיתית, ובתשובה בבכי ותחנונים, יחוס עליו הקב"ה וישלח מזור ומרפא לחטאיו. ואיתא בספה"ק אור פני משה (פרשת מטות, ד"ה כס"ד) ששמירת הדיבור והלשון הוא המליץ בנינינו ובין אבינו שבשמים.

ושמעת' מכ"ק אדמו"ר (שליט"א) [זי"ע] על הנאמר במעשה המעיל (שמות כה, לב) והיה פי ראשו

זהו הזמן לעורר על מה שהיה דרכו של כ"ק אדמו"ר (שליט"א) [זי"ע] לעורר רבות על חשיבות הענין של 'תענית דיבור' בימי השוכבי"ם, שכן אנו בדור חלש שקשה מאד לצום ולהתענות במידי דאכילה. לכן כל הירא את דבר ה' ובמצוותיו חפץ, יקבל על עצמו תענית דיבור למשך כל היום, ואם קשה עליו אזי לכל הפחות לחצי יום. ובוודאי ואין צריך לומר שבשעת הסדרים מחוייבים לשמור הפה מכל דיבור, שעל ידי זה נוכח לתקן את אשר פגמנו.

ואיתא בספה"ק נועם אלימלך (פרשתו; ד"ה א"י ויהי יעקב) שהאדם צריך לשבר את חומרות הגוף, ואחד מהדרכים הוא שאינו מדבר מה שברצונו, ועל זה הוא מקבל שכר, עיי"ש, ובהמשך דבריו הקדושים (שם, ד"ה ישכר חמור) משפתים לשון שפתים, עיי"ש דבה"ק.

[בעידן רעוא דרעוין ש"ק פרשת ויהי תשנ"ב]

אחר, ואף להתענות מאכילה שקשה יותר לגוף, ובלבד שלא יעשה תענית הדיבור. וזהו בבחינת אשר הקלת החמרת ואשר החמרת הקלתי, ודבר זה נראה בחוש. ועל כן החכם עיניו בראשו, ובאלו ו' השבועות שהם מ"ב ימים כמנין ודברת ב"ם (דברים ו, ז), ידבר רק דברים שבקדושה ובכך יתקן החטא ויהיה כבריה חדשה וכקמץ שנולד. וכל מי שיש בו ניצוץ כל שהוא יראה לקבל על עצמו לכל הפחות כמה שעות ביום תענית הדיבור, או חצי יום, ובזמן הזה יהנה רק בתורה ובספרי אמת ומוסר, וכן בדברי תורה מכ"ק אדמו"ר זי"ע שהם דברי אלקים חיים, ועל ידם יתעורר לידע היכן מצבו בעולם.

[בעידן רעוא דרעוין ש"ק פרשת ויחי תשס"א]

תענית דיבור ו' שעות לתקן המדה הששית

עוד זאת זכור הזכרנו להתענות בתענית הדיבור, שעל זאת מתגבר היצר ביותר, ומכאן ההוכחה הברורה לחשיבותו, כי תענית הדיבור אינה מחלישה את האדם ואיננה מפריעה לסדר יומו, ומן הנכון היה שיהיה נקל מאד להתענות מן הדיבור, ואף על פי כן חזינן שהיצר הרע מקשה ומפריע הדבר ביותר, ומזה גופא נראה עד היכן חשוב הדבר.

ובוודאי מי שביכולתו להתענות מדברים בטלים כל מ"ב הימים של ימות השוכבי"ם ברציפות, אשרי חלקו, אך לכל הפחות ישתדלו

בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג כפי תחרא יהיה לו לא יקרע, לרמוז על האדם שחייב לעשות חומה ושפה לפיו, וכמו שאמרו (ערכין טו, ב) שהקפתי לך שתי חומות אחת של עצם ואחת של בשר עיי"ש. ואיתא מהרה"ק רבי שמשון מאוסטרופולא זי"ע (הובא בדבש לפי, מערכת כ, אות יז; תורת משה לחת"ס, פרשת תצוה, עה"פ והיה פי ראשו) על פסוק זה, דהראשי תיבות של לפיו ס'ביב מ'עשה א'ורג הוא שמו של הס"מ, והראשי תיבות של המשך הכתוב ת'חרא י'היה ל'ו ל'א י'קרע הוא שם הנוקבא עכדה"ק. ונפלאים הדברים דבין שני שמות הטומאה מפקיס מילת 'כפי', ולהורות דהפירוד בין כוחות הטומאה תלוי בפה, דאם שומר פיו ולשונו מדיבורים בטלים הוא מפריד ביניהם ומגביר כח הקדושה (עיין שפע חיים, רעוא דרעוין ח"ה, פרשת תצוה, מאמר יג, אות ו).

[בעידן רעוא דרעוין ש"ק פרשת ויחי תשנ"ג]

הגורם ליפול לעוונות חמורים

הגם שתענית הגוף קשה, אולם תענית הדיבור קלה היא ותיקונה מרובה, שכן תחילת הפגם בא על ידי הדיבור, כמו שדרשו חז"ל (כתובות מו, א) מהפסוק (דברים כג, י) ונשמרת מכל דבר רע, שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה, ונקט הכתוב 'דבר' מלשון דיבור, שזהו הגורם ליפול לעוונות חמורים ח"ו.

וחשיבות הענין מוכח ביותר מכך שהיצר הרע מוכן לכל דבר

מעשיך בספר נכתבים (אבות ב, א), ואמרו חז"ל (נדרים ה, א) שרי ליה לאינש לזרוזי נפשיה, ובר"ן שם כתב דדבר הגון הוא לעשות כן. וגם דעל ידי שיודע שצריך לרשום השעות ולעשות החשבון ולהכניס אחר כך את מספר שעותיו, הרי זה מחזק ומוזרז הדבר, ועל ידי כתיבתו יכיר ערך הזמן ואת החשיבות שצריך לייחס לכל שעה ושעה של לימוד התורה.

[בעידן רעוא דרעוין ש"ק פרשת ויחי תשס"ו]

קדש עצמך אפילו מדיבורי היתר

כך הוא דרכו של יצר הרע שאינו מתחיל לפתות את האדם לעשות הרע בעיני ה' בדברים גרועים עד למאד, אלא מתחילה מביאו לדבר דיבורי לשון הרע ורכילות, ושוב מדבר גם רח"ל גיבול פה, וכך נעשה גרוע יותר ויותר עד שבא ופוגם במעשה רח"ל. ולכן סדר התיקון במדה כנגד מדה, שמתחילה יהא סוד מרע, היינו שלא ידבר דברים בטלים ואסורים, וזאת על ידי ועשה טוב, שיהנה בלימוד התורה ויוציא מפיו דיבורים קדושים.

מעיקרי התיקון הוא שיקדש את פיו ויקבל על עצמו תענית הדיבור וללמוד ולהנות בתורה הקדושה, וזה מכבר אמרתי וחוזר אני על כך תדיר, כי ב"ה ישנם רבים וטובים אשר מקדשים שבועות אלו בימי השובבי"ם בשעות רצופות של תענית דיבור בריבוי שעות במשך המעת לעת, ולכי מתקנא בחלקם. על כך הורונו חז"ל (יבמות ב, א) 'קדש

להתענות מן הדיבור ו' שעות ביום, לתקן המדה השישית מדת יסוד, ועל ידי זה יזכה לבחינת דבר מלך שלטון (קהלת ה, ד), שכן ידוע שבירת המעור מכון כנגד ברית הלשון (ספר יצירה, פרק א, משנה ג), ובקבלת האדם על עצמו להתענות מדברים בטלים ו' שעות רצופות בהם יעסוק אך בתורה ויקבל על עצמו שלא יחטא עוד, הריהו נותן את חלקו שמחוייב לעשות פעולה כל שהיא כדי לעורר רחמים לפני כסא הכבוד.

[בעידן רעוא דרעוין ש"ק פרשת ויחי תשס"ב]

כשמוקדש פיו באותיות התורה מוקדש כל גופו

ענין גדול הוא שיעשה האדם תענית הדיבור, שזהו תיקון גדול לחטא החמור, כי ברית המעור מכון כנגד ברית הלשון כנודע (ספר יצירה, פרק א, משנה ג), והעצה הפשוטה לתקן פנים זה הוא על ידי שיקבל על עצמו תענית דיבור, שלא לדבר דברים בטלים, ולכל הפחות ב' שבועות אלו לא ידבר אלא בדברי תורה וקדושה, ובוה יתקן את אשר פנים בפה שזה גרם לידי חטא. וכשמדבר בפה רק דיבורי קדושה, הריהו מקדש פיו באותיות התורה ועל ידי כך מביא קדושה לכל גופו.

כפי שכבר אמרנו לא לפחות מו' שעות ביום, ואשרי מי שמוסיף עוד כהנה וכהנה. וכודאי נכון הדבר שירשום כל אחד לעצמו השעות שנוהר בהם ללמוד בתענית הדיבור, בבחינת וכל

תיקון וסייג גדול לקדושה

ידוע מה שכתבו בספרי מוסר כמה תעניות וסיגופים נדרשים לתיקון החטא, וגם בספרי הלכה נאמרו הלכתא רבוותא בדברי הצומות בימים אלו שהמה שורש תיקון השוכבי"ם (ראה לבוש, סימן תרפ"ה, ועוד), אך דא עקא בזמננו כאשר נחלשו הדורות ונתקמנו המוחין ושוב אין ביכולתנו לסגף עצמינו בצומות ותעניות, על בן העצה לבך לפדות את עצמו בתענית הדיבור חלף תענית האכילה... ורואים במוחש שעל זאת מתלבש היצר הרע בכל כוחו להפריע אף יותר מתענית אכילה, כי הוא דבר גדול מאוד לסגף עצמו על ידי שמירת הדיבור שהוא תיקון וסייג גדול לקדושה.

הנה זה כמה שנים שהנהגנו על כל פנים בימי השוכבי"ם ללמוד מידי יום לכל הפחות שש שעות בתענית הדיבור, וכמובן שאין זה מוגבל, וכל המרבה הרי זה משובח, אולם המפחית לא ימעיט לכל הפחות מו' שעות לימוד רצוף בלא הפסק, וזהו מדה כנגד מדה שעל ידי זה יתקן מה שפגם במדת יסוד ובכך גרם שאין מוחו שליט על לבו.

ישראל קדושים, החכם עיניו בראשו ויקבל על עצמו ללמוד בתענית הדיבור בכל יום, ובאם חלילה לא השלים חוק לימודו באותו יום ימהר להשלימו לאחר מכן, וכאשר ילמד בכל יום ו' שעות בתענית הדיבור אזי הם עולים כמספר מ"ב לשבוע, וכן בשנה

עצמך כמותר לך, ורומז שלעת כזאת ימעט דיבורו לא רק מדיבורי איסור, אלא אפילו מדיבורי היתר, כי בכך יועיל לו לקדש ולטהר נפשו.

מעורר מליצה גדולה על האדם

הכתוב אומר (בראשית מ"ד, מ"ז) מה נאמר לאדני מה נדבר וגו' האלקים מצא את עון עבדיך, ויפורש על פי הידוע מוקה"ק מוהרצ"א זי"ע בבני יששכר (מאמרי תשרי, מאמר ד, דרוש ג, אות ט; רגל ישרה, מערכת ע, ד"ה עון) דסתם עון היינו חטא הברית כי עון במילוי עי"ן ו"ו נו"ן בנימטריא רמ"ח, לפי שחטא הברית נעשה בהרגשת כל רמ"ח אברים עיי"ש. ואמר הכתוב, מה נאמר לאדני מה נדבר וגו' האלקים מצא את עון עבדיך, רצ"ל דכשרוצה לתקן עון המר יסגור פיו מלדבר דיבורים בטלים בבחינת מה נאמר ומה נדבר.

על כל אחד ואחד ללמוד בכל יום מתוך תענית הדיבור לכל הפחות שש שעות, כנגד אות ו' שרומז למדת יסוד, וכל המרבה הרי זה משובח, והממעיט לא ימעט מכך. ובכך מתהווה עליו מליצה גדולה בשמים ממעל כי בכך מתגלה כי חפצו ותשוקתו האמיתי הוא לילך בדרך ה' להתקדש ולהטהר אלא שהיצר הרע בלבד אותו והעבירו על דעתו, ובגין כך יעדרו השו"ת בבחינת הבא לטהר מסייעין אותו.

ובעידן רעוא דרעוין ש"ק פרשת ויחי [תשע"א]

את אחי אנכי מבקש שיקבל כל אחד על עצמו ללמוד לכל הפחות שש שעות בימים אלו בתענית הדיבור, ובפרט בשנה זו שהיא שנה מעוברת, ואיתא בספרים הקדושים (ראה לבוש, ריש ס' תרפה, ועוד) שעיקר התיקון של ימי השוכבי"ם הוא בשנה מעוברת, ולעומת זאת בשנה מעוברת צריך שמירה יתירה שלא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כבודע.

אשרי למי שיקבל על עצמו ללמוד לכל הפחות שש שעות מדי יום ביומו בתענית הדיבור, ובשנה כזו שהיא שנה מעוברת באם ילמד בכל יום ו' שעות בתענית דיבור ימצא בידו של"ו שעות, ומרומו בפסוק (תהלים נא, ט) תחטאנו באזוב ואטהר תכבסנו ומשלג אלבין, של"ג בתוספת ג' התיבות של השם הק' חב"ו היוצא מן הפסוק (איוב כ, טו) ח"ל בלע ו'יקיאנו וגו', הוא של"ו. וגם ח"ל בלע ויקיאנו' עולה בנימטריא של"ג, ומסוגל לתיקון אותו החטא. והו העבודה בימי השוכבי"ם, להעלות את ניצוצות הקדושה שנשבו בידי הקליפות ולהחזירם למקור שורשם.

שמירת הדיבור מעורר המתקת הדינים שנגרמו על ידי החטא

והנה כאשר האדם חוטא הריהו נתן כח לטומאה שתוכל להזיק, ומי יודע כמה צרות ופורעניות באו על בני ישראל על ידי שפגם וקלקל, ולכן עתה כששב בתשובה יקבל על עצמו ללמוד לזכות כלל ישראל, ומדה כנגד מדה

פשוטה ישנם מ"ב ימים ובוה יקיים מאמר הכתוב (דברים ו, ז) ודברת ב"ם, ב' פעמים מ', מ' פתוחה ומ' סתומה, לבטל קליפת מצרים הפותחת במ' פתוחה ומסיימת במ' סתומה, ובאמצע אותיות יצ"ר.

ובעידן רעוא דרעוין ש"ק פרשת ויחי (תשע"ג)

שומר פיו ולשונו שומר מצרות המלאכים המשחיתים

בוודאי שעיקר התיקון בימי השוכבי"ם הוא על ידי לימוד התורה כדאיתא בספה"ק אוהב ישראל (פרשתו, ד"ה ויקרא) שעיקר התשובה הוא על ידי תורה תפילה וצדקה, כאשר עינינו רואות שהיצר הרע מסכים בחפץ לב שיתענה האדם שני וחמישי ואף יותר מזה, אך על זאת ישם אורכו וכל כובד משקלו לכל יעסוק האדם בלימוד התורה יומם ולילה בתענית הדיבור שאינו מחליש כלל את הגוף. ולא לחנם הוא נלחם על זה בכל כוחו, כי זהו עיקר התיקון, לתקן את הדיבור שהוא בחינת מלכות - פה כבודע (ראה תיקו"ו, תיקון יז), כי ברית המעור מכון כנגד ברית הלשון (ספר יצירה, פרק א, משנה ג). וזהו הרמז בכתוב (משלי כא, כג) שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו, **דבאשר שומר האדם את פיו שלא לרבר דברים שאינם מהורים, ועל ידי שמתקן את פנם הלשון, הריהו שומר מצרות נפשו וניצול מהמלאכים המשחיתים אשר נכראים מדיבורים במלים ודיבורים אסורים.**

האדם נוצר משחית ומחבל אשר הולך כבח אותו הדיבור ורוצה נפש מישראל.

ברם מרובה מדה טובה ממדת פורענות, ואם כן כשמקבל על עצמו ללמוד שעות רצופות בתענית הדיבור הוא מונע בזה שלא יוכלו הרשעים ימ"ש להזיק באותה שעה, ובכל שעה או רגע שעוסק בתורה בתענית הדיבור הריהו מחליש את כוחם, ועל ידי זה מציל נפשות מישראל. אם כן מוטלת איפוא על כתפיו אחריות עצומה, כי בידינו הדבר למנוע שלא יוכלו הרשעים לשפוך דם נקי, וכמו שאמרו חז"ל (מכות י, ב) עומדות היו רגלינו במלחמה בשביל שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה. על כן יקבל על עצמו ללמוד בתענית הדיבור לכל הפחות בשבועות אלו, ויהיה זה תיקון על מה שאמרו בגמרא (נדה יג, א) שהחוטא בזה הוא כאילו שופך דמים, ועל ידי שנלמד עתה בתענית הדיבור נזכה להחליש את כח המזיקים, ואדרבא על ידי זה יושפע שפע טוב בני חיי ומזוני, רפואות וישועות.

לבעידן רעוא דרעיון ש"ק פרשת ויחי תשע"ז

כשם שעד עתה גרם להתגברות הדינים על בני ישראל, עכשיו על ידי שמקבל על עצמו לעסוק בתורה ובמצוות מתעורר מליצה ישרה על בני ישראל שישמרו ה' את שארית ישראל, ומכל אות ואות וכל דיבור ודיבור שילמד עתה ייבראו מלאכים שישמרו על בני ישראל שלא יוכלו המזיקים להרע להם כלל וכלל.

והנה בסך שש שעות הללו וודאי מילתי אמורה רק בכלליות, אולם אברכים ובחורים יראים ושלמים, החפצים להתעלות כהנה וכהנה יקבלו על עצמו ללמוד לכל הפחות עשר שעות ביום, ויהיה זה שמירה על כלל ישראל שלא תוכל הטומאה להזיק.

פוק חזי מה שכתב זקה"ק מוהרצ"א זי"ע בספה"ק דרך פקודין (ל"ה ה, חלק הדיבור, אות ג) בשם הרה"ק הרבי ר' מענדלי מרימנוב זי"ע, וכן בספה"ק אגרא דפרקא (אות קכו; מגיד תעלומה, ברכות לב, א) דגם בדבר האדם דברים במלים הוא בכלל אביווריהו באזהרת לא תרצה, כי כל דיבור הוא שיעור קומה שלימה והוא מבטלהו שמריק הקומה הלזו למקום תוהו ובטל וכו' עכל"ק, והדברים מבהילים לרעיון עד היכן הדברים מגיעים שעל ידי דיבורים במלים שמדבר

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' שמחה ניסן ז"ל בן הגה"ח ר' שלמה דוד ז"ל רומנברג

נלב"ע ביום כ"ב תמוז תש"ע – תנצב"ה

מרשימותיו נערך שיעור החומש רש"י מכ"ק מרן אדמו"ר זי"ע

משנת תשי"ד בגליון זה, שנמסר לידינו באדיבות לבו של בנו

הרה"ג ר' שלמה דוד רומנברג ז"ל

נלב"ע ביום כ' תשרי, ד' דחזה"מ סוכות תשע"ח – תנצב"ה

הרה"ח ר' מרדכי שפירא הי"ו

קרית צאנז, נתניה

לזכות נכדתו תחי' שנולדה במזל טוב

בת לבנו הר"ד **יעקב שמעון הי"ו**, חתן הרה"ג ר' מאיר שטרן שליט"א

יזכו לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

*****

הר"ד יעקב טאובר הי"ו

קרית צאנז, נתניה

בן הרב מרדכי ז"ל, וחתן הרה"ג ר' ישכר דוב אליאס שליט"א

לזכות בתו תחי' שנולדה במזל טוב

יזכה לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

ולעילוי נשמת אביו

האבר"ך כמדרשו, מופלא ומופלג בתורה וביראה

הרב **מרדכי ז"ל** – בן ייבלח"ט הרב אברהם יהודה שליט"א

נלב"ע ביום כ' טבת תשפ"א

תנצב"ה

*****

אחד מאנ"ש הי"ו

לרגל השמחה במעונו במזל טוב

יזכה שאך ששון ושמחה ישרו במעונו וירוהו רוב נחת ואושר מכל יו"ח

*****

לזכר עולם יהיה צדיק כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

ולזכות רפואתו השלימה של

הילד **יוסף שמואל חיים בן מרים** שיחי' לאוי"ט

בזכות תפילת רבים ישלח לו הקב"ה עזרו מקודש לרפאותו ולהחלימו מהרה בתשח"י

*****

משפחת שטמר הנכבדה הי"ו

לעילוי נשמת

אביהם הנכבד והנעלה, רב פעלים לתורה ולחסד, מחשובי עדתנו הק'

הרה"ח ר' **צבי בן הרה"ח ר' יעקב ז"ל שטמר**

נלב"ע ביום ט"ו טבת תשס"ט

תנצב"ה

הרה"ח ר' אברהם יהודה מיכאל זלמנוביץ הי"ו - צפת
בן הגה"צ רבי ישראל אריה זצ"ל, אב"ד עכו בעל 'חיי נפש'

לעילוי נשמת

חמותו האשה החשובה מרת **לאה קוסטינר** ע"ה

בת הרה"ח ר' שלום עוזר בראון ז"ל, ואשת הרה"ח ר' מנחם דוד קוסטינר ז"ל
נלב"ע ביום ט"ז טבת תשפ"ב

תנצב"ה

*****

הרה"ח ר' יוסף דהן הי"ו

נתניה

לעילוי נשמת

אמו מרת **חנה** ב"ר מכלוף ומסעודה ז"ל

נלב"ע ביום י"ז טבת תשס"א

תנצב"ה

ישמח לב מבקשי ה'

בהלל והודות להשי"ת שמחים אנו להרנין כל ישרי לב

כי זכינו בס"ד לההדיר מחדש בפאר והדר רב

את כל שבעת הכרכים של ספרי הקודש

שו"ת "דברי יציב"

וכן זכינו בס"ד להוציא לאור עולם

מהדורה חדשה של הספה"ק

"שפע חיים"

דרשות חומש רש"י שנת תשמ"ב

שנדפס בפאר ובהדר רב

לדכישה יש להתקשר

בארה"ק בטלפון: 052-7140042

בארה"ב בטלפון: 845-320-2558

הרב **שמעון יום טוב שפירא שליט"א** – קרית צאנז, נתניה
מייסד וראש ארגון "בשם כל ישראל – שיר המעלות" לחיזוק ילדי ת"ת באמירת תהלים ובשירה
לזכר עולם יהיה צדיק כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק **זצוקללה"ה**
ולזכות בתו תחי' לרגל שמחת נישואיה במזל טוב
עב"ג המו"מ בתויר"ש הבה"ח **ישראל נחמן כהן שיחי**
בן הרב **רפאל שליט"א**
החתונה אי"ה ביום ראשון הבעל"ט, ט"ז טבת, באולמי 'הכרמים' בית שמש
יזכו להקים בית נאמן בישראל ויעלה זיווגם יפ"ה יפ"ה, ולרוב נחת ואושר כה"י

הרה"ח ר' **לוי יצחק הופמן הי"ו**

קרית צאנז, נתניה

לזכות בתו תחי' לרגל שמחת נישואיה במזל טוב
עב"ג המו"מ בתויר"ש הבה"ח **משה שמואל מילר שיחי**
בן הרה"ח ר' **צבי דוב ז"ל**
החתונה אי"ה ביום שני הבעל"ט, ט"ז טבת, באולמי 'היכל' מלכות בני ברק
יזכו להקים בית נאמן בישראל ויעלה זיווגם יפ"ה יפ"ה, ולרוב נחת ואושר כה"י

המחותנים, הרה"ח ר' **ברוך צבי הרשקוביץ הי"ו**

קרית צאנז, נתניה

והרה"ח ר' **משה ברוך למברגר הי"ו**

אלעד

לזכות בנו המו"מ בתויר"ש הבה"ח **יצחק הרשקוביץ שיחי**
ובתו הכלה תחי' לרגל שמחת נישואיהם במזל טוב
החתונה אי"ה ביום שלישי הבעל"ט, י"ז טבת, באולמי 'עטרת פרידמן' אלעד
יזכו להקים בית נאמן בישראל ויעלה זיווגם יפ"ה יפ"ה, ולרוב נחת ואושר כה"י

הרב **אברהם אבא פיליפ שליט"א**

קרית צאנז, נתניה

לזכות בתו תחי' לרגל שמחת נישואיה במזל טוב
עב"ג המו"מ בתויר"ש הבה"ח החבר **בנימין טאובר שיחי**
בן הרב **יהודה שליט"א**
החתונה אי"ה ביום שלישי הבעל"ט, י"ז טבת, באולמי 'היכל רוזנברג' קרית צאנז נתניה
יזכו להקים בית נאמן בישראל ויעלה זיווגם יפ"ה יפ"ה, ולרוב נחת ואושר כה"י